

Lívsgleði og elli

HERI MOHR



Endamálið við einum vælfæðarsamfelag er at gera livikorini betri hjá fólki og djórum, sum tað sømir framkomnum londum. Krøvini móttvegis heilsuverkinum og almannaverkinum gerast alt størri og størri. Tann tungi endin her tykist at vaksa javnt við øktum livialdri. Tað kann kanska kennast eyðmýkjandi hjá gomlum fólki at verða mint á, hvussu nógv tey kosta samfelagnum, sum tey hava virkað og livað í. Anne Wolden-Ræthinge, journalistur, (dulnevni Ninka) hevur við fleiri bókum lýst – portretterað – kend fólki bæði í og uttan fyri Danmark, eitt nú Henny Harald Hansen – fødd 1900 og deyð 1993 – magistari í etnografi (fólkálivsfrøði), sum skrivaði heimskenda rit-verkið um búnaanalysu við gransking millum muslimskar kvinnur í Kurdistan (Irak), Iran, Bahrain, Egyptalandi og Turkalandi. Hon var pionerur innan kvinnu-antropologiina og landskend sum fyrilesari og rithøvundur.

Anne Wolden-Ræthlinge sigur, at ”Henny Harald Hansen er 90 og møder sin alderdom med værdig munterhed. Fra hun i mod-en alder gjorde sin entre i den danske offentlighed, har hun holdt folk i ånde. Med sit forfatterskab: *Klædeskabets Kavalkade*, *Allahs Døtre*, *Kvinder bag Slør*, *Islam*, for blot at nævne en håndfuld, og med sine i sandhed uforfærdede etnografiske ekspeditioner skabte hun en baggrund for en viis og veltalende foredragsvirksomhed. Henny Harald Hansen, dr. scient.soc., har stadig ordet i sin magt.”

Tað, sum Anna Wolden-Ræthinge skrivaði um Henny Harald Hansen, er so stimbrandi, uggandi og lívsjáltandi orð, at bæði ung og gomul kunnu fáa gagn og gleði av at lesa hetta.

Journalisturin letur 90 ára gomlu Henny Harald Hansen fáa orðið:

”Alderdom, den kommer som vand, der ganske langsomt stiger op om én. Umærkeligt langsomt. Og så er det som om – jeg har tænkt over det – at man skal tilbagelevere alle de gaver, man fik. Jeg har nogle størrelser på et år og halvandet år, som render rundt her, de får en gave

hver dag af nye færdighed- heder og nye ting, de kan. Medens jeg har fornemmelsen af, at jeg hele tiden afleverer ting, jeg kunne. Pludselig en dag går man dårligere, en dag ser man dårligere, og en dag hører man dårligere. Man leverer alting tilbage.

Det er alderdommen. Ikke noget at blive bitter over. Det er prisen, man betaler for at få lov til at blive gammel og få lov til at opleve et langt forløb. Intet er gratis. Og det må man bare affinde sig med og ligesom imødekomme.

Man imødekommer det ved at sige: nu kan jeg ikke mere det og det, og så må man på en eller anden manér se at klare sig uden de færdigheder. For eks. at man ikke længere kan lave mad, fordi man ikke har kræfter i fingre og håndled. Så får man den bragt, det er ikke østers og champagne, det er almindelig god, daglig mad. Hvis folk bliver hysteriske over at få medister og risengrød, er de at beklage, og i sommer fik vi dog jordbær, jeg synes, det er imponerende. Og dertil den vagt der ligger i, at der kommer et menneske, som man ved kontrollerer, at man er der, et menneske med magt og myndighed til at ringe til politi og ambulance, hvis man ikke lukker op. Så jeg er fuldkommen tryk.

Søndag og hverdag, jul og nytår. På klokkeslæt ringer det på ens dør. Falder jeg, og det er jo det, jeg er bange for, ikke, så er det bare om at blive liggende, der er ingen grund til at råbe op, jeg ved manden tager affære. Jeg sørger for, at jeg ikke et sekund ta’r hans tid. Når jeg ser vognen komme, står jeg ved døren, og så er det ind, ”Dejligt vejr i dag!” og goddag og farvel. Nej, hans tid er kostbar. Plus at jeg elsker jo at få ungdom og skønhed herind, det er sådan unge fodboldspillere, der kommer, jeg mener: de er pragtfulde! Når jeg tænker på de lande, hvor jeg har rejst: du godeste Gud! Dette her er enestående. Og så har jeg nogle gaver sendt hilsen tilbage til køkkenet, og så har de sagt: det er der aldrig nogen, der gør!

Andre mennesker taler om, at man sidder alene og alt det dér, vorherrebevarer, jeg har kedet mig i andres selskab, jeg har sgu’ aldrig kedet mig i mit eget. I øvrigt er man så langt bagud med bøger, man gerne vil læse igen. Jeg kan ikke rigtigt forstå dem, der ikke kan få tiden til at gå, for alting ta’r jo

meget længere tid: det at få sig selv stablet op, støvet af og sat sig til rette, så går der en formiddag. Og så kommer der jo også nogle mennesker og kigger til en.

Det gælder lidt om ikke at stille så store krav, at man får et nederlag. Da jeg blev 70 år, aflyste jeg en Indien-rejse, jeg skulle have være over til en af disse missionsstationer. Pludselig tænkte jeg: jeg har haft sådan et held, nu vil jeg ikke løbe risikoen for, at der sker et eller andet, og så ligger man til byrde. Jeg har sagt nej her i det sidste par år med at rejse Danmark rundt og holde foredrag. Hvis jeg havde en kammerjomfru, men det har man ikke, og man bor på Hotel Hvide Hus på 28. etage, men har en nøgle, man næsten ikke kan løfte. Og restauranten er på 30. etage, og der er ta’-selv morgenbord, jeg, som ikke kan bære en kop, og elevatoren bliver ved med at stryge forbi, der er jo aldrig den lille dreng med kasket. Alligevel er det kun halvandet år siden, jeg var på farten. Men jeg siger også nej til almindelig selskabelighed såsom bryllup, barnedåb, jubi-lær. Det er ikke fordi der er mange mennesker om én. Der er ikke noget i vejen med hovedet endnu.

Men rent fysisk sidder man, hvor man sidder, og man kan ikke flytte sig, og man skal have hjælp ud, hvis man skal træde af på naturens vegne. Så folk kan besøge mig her i stedet for. Jeg er så forfængelig, at jeg siger nej, medens andre måske ville være så forfængelige, at de sagde ja!

Når jeg har være ude som etnograf, har jeg blot kunne konstatere, at i u-lande findes ældre mennesker ikke, de er som regel døde. Du træffer ikke nogen på 90 år – de har tabt tænderne allerede når de ammer! Mændene var døde for længst, og de ældste kvinder har vel været i 60’erne som min datter! De her vrøg, vi går rundt om, dem møder man ikke. I et alfabetisk samfund sidder al den erfaring, de unge har brug for, hos de gamle. Den kan ikke fås i bøger, og d.v.s. at de gamle fungerer som bibliotek, og de unge er i lære-situationen; hvad gjorde vi under sidste hungersnød? hvad gør vi ved et barn, der bliver sygt? Jeg blev behandlet med yderste respekt, ”Du er så gammel”, sagde de, ”du må vide så meget.”

Det er et rent økonomisk spørgsmål: så længe de gamle har den viden, de unge har brug for, behandler de dem godt. Når de gamle bliver så svækkede, at de ikke er til nytte mere, så dør de helt af sig selv. Det er kun hos os, at alderen er så pervers høj. Vi har kvalt børnedødeligheden, tuberkulosen og den naturlige alderdomssvækkelse ved god ernæring. Men nyttige, det er de gamle ikke hos os. Det er væltet rundt, så de unge løver på 25, de er direktører for jeg ved ikke hvad. Og vi er blevet så mange, at der er ikke brug for hænder i vores samfund.

Men har man et virksomt liv bag sig, som jeg har, så er der ikke noget, jeg har forsømt. Der er ikke noget, jeg ønsker at prøve, intet land jeg ønsker at se, jeg har set nok. Jeg har ikke noget med: hvis jeg bare havde gjort dit og dat, nej-nej, jeg har altid lukket øjnene og sprunget ud i det med samlede ben. Jeg synes, jeg har fået så umådelig meget ud af tilværelsen. Jeg er så uhyre teknemmelig.

Men jeg be’r og tigger: jeg vil gerne acceptere alt; rullestolen skal være velkommen; men jeg vil gerne ku’tænke. Og også administrere mit eget liv. Det er det vigtigste.

Og så dette med økonomien: disse mennesker som sidder der med en sofa, der er gået op i sømmene, ingen tøj i skabet og en folkepension, de kan ikke klare sig. De fleste burde samle udstyr til at blive gamle, så de havde vinterfrakke og vintersko.

Jeg har en 1-værelses lejlighed, den koster jo ingen penge, og den er nem at kravle rundt i. Den flyttede jeg til folks forargelse ind i allerede 1957. Jeg havde en 6-værelses, jeg kunne få, hvad jeg ville ha’, men jeg sagde, jeg har ikke råd til det, jeg vil ha’det mindste og det billigste, jeg kan få, til alles fortrydelse. Køkken, badeværelse, entré, et værelse, to altaner, skøn udsigt, god adresse, hva’ skal man med mere? I dag konstaterer jeg, at selv om det er stueetagen, er der ingen larm: jeg har dobbelte vinduer og er tunghør (naturen igen), du når en alder, hvor du ikke kan holde al den råben og larm ud, og så sænker der sig en naturskabt dejlig stilhed.

Og så kommer altså fodboldspilleren, i verdens mindste shorts, med min mad, det er et oplivende syn, det ved Gud det er.

Der kommer min yndige slægtning, der flytter støv, og der kommer en lige så yndig frisør og klipper mit hår, den ene er smukkere og mere 20-årig end den anden, og det pynter i ens hjem og i ens stue. Jeg har supermarked lige i nabolaget, og hver 14. dag bestiller jeg varer alt fra konvolutter og hæfteplaster til rødvin, snaps og cigar-etter for i alt ca. 450 kr. varer, og dem sender de op, og så får budet nogle drikkepenge. Jeg klarer mig strålende.

De psykologiske processer omkring dette at blive gammel afhænger vel også lidt af ens øvrige skæbne. Jeg blev student, da jeg var 42, det er den alder, hvor andre næsten begynder at lægge op. Så jeg startede et ungt liv, da jeg var 40 og løb om kap med alle dem, der var 20. Overgangsalder, den havde jeg slet ikke tid til at lægge mærke til. Et helt nyt liv med unge arbejdskammerater og unge krav, og de unge lærere viste ingen nåde og barmhjertighed, de tog ikke varsommere på mig, jeg var tværtimod død-irriterende, fordi jeg ku’ være deres mor – hva’ skulle jeg der? Jeg blev sendt på min første ekspedition, da jeg var 57. Jeg købte hemmeligt indlæg til mine sko og et par gummistrømper, jeg tænkte: jeg får så tykke ben i varmen, bare jeg klarer det! Jeg fik dem aldrig brugt.

Og jeg var sidste gang på kamel op ad Sinai-bjerget, da jeg var 67. Da var jeg i Ægypten i 10 måneder. Så livet har stillet sådanne krav til mig, at jeg ikke har haft tid til at blive gammel. Og alt det, jeg har skrevet, er jo også foregået i en alder, hvor de fleste mennesker har en stor produktion bag sig.

Jeg har ligesom haft to liv. Jeg vil sige, at jeg var gift absolut tilstrækkeligt længe, i 22 år – så havde jeg fået ægteskab nok. (Hon var gift við tí kenda listamálaranum Harald Hansen, 1890-1967 hm). I mine unge år havde jeg ambition om at blive maler, men nu blev det til etnografi, skriveri og foredrag i stedet for. Jeg var for gammel til at blive fast ansat på National-museet, så med 70 år stod jeg uden nogen pension, ikke en øre. Jeg købte en gammel symaskine, fordi jeg tænkte: du syr godt, du kan blive rådgiver for folk, der køber galt ind.

Men så begyndte jeg at holde foredrag, og det tog

fart. Jeg købte en persianerpels: nu ejer du ikke fem flade øre, så gælder det om at se dyr ud! og så skred jeg ellers ind på alle de fine steder i Jylland og omliggende øer.

Dags dato har jeg fire artikler i trykken, men alt falder langsommere – alt! Simpelthen. At komme fra den ene stol til den anden ta’r jo tid.

Når jeg om sommeren sidder i mit hus på landet og ser den 1-årige tumle sig på plænen: han er ikke skruet rigtigt sammen endnu, han vælter! Men han bli’r skruet rigtigt sammen. Jeg er heller ikke skruet rigtigt sammen mere, og jeg bliver det aldrig igen. Jeg kan huske den dag, jeg ikke længere kunne få den ene fod af cykelpedalen, jeg havde ikke kræfter til det. Ingen katastrofestemning. Man ta’r et Idealbind og binder det om foden og tror, det er forbi passerende, og det er det ikke, og så er der ikke noget at gøre.

Og så må man holde op, og man siger: herregud, jeg har jo cyklet nok! Det drejer sig om at kunne sige farvel med værdighed og ikke med bebrejdelser. Jeg synes, det er beroligende, at min datter tager sig tid til at ringe hver eneste dag kl. 19, uanset hvor hun er. Men jeg sørger for, at det ikke tager et halvt sekund, hun har jo sit job, og vi ses jo i ferier i huset på landet, eller vi ta’r en week-end, når det kan lade sig gøre. De gamle har oplevet nok i deres liv til at burde kunne underholde sig selv.

Ensomhed i alderdommen er selvkonstrueret. Alle i husene her omkring er døde og borte, og det kunne jeg da sidde og sørge over. Men man skal tænke fornuftigt, så længe man kan tænke, og jeg siger: all right, man er en af de sidste på isflagen, ikke.

Seniliteten sætter ind ad to veje, enten bliver man død-irriterende og siger Nej! til alt, eller også bliver man lammefrom. Og den dag jeg ikke kan klare mig selv, ryger jeg glad og munter på et alderdomshjem.

Det ville da være vanvittigt synd for min datter, hvis jeg gjorde vrøvl. Så der er orden i alle skuffer. Og så må jeg flytte, den dag, jeg skal ha’ mere hjælp. De dér hekse, der sidder og siger nej, og familien aner ikke deres levende råd, det kan man ikke byde sine omgivelser. Lykke, det er harmoni, at man får opfyldt sit krav til, hvad man synes dagligdagen skal gi’ én af omhu